

ELS LLIGAMS POLÍTICS ENTRE BARCELONA I SARRIÀ AL SEGLE XIX: LA CONNEXIÓ VIVES

○ ELISEU TOSCAS I SANTAMANS
UNIVERSITAT DE BARCELONA

Introducció

En aquest treball em proposo de defugir dicotomies del tipus ciutat/camp, liberalisme/absolutisme o centre/perifèria a l'hora d'encarar les relacions entre el món polític local d'una gran ciutat com Barcelona i el d'un municipi satèl·lit d'ella com Sarrià. Parteixo de la hipòtesi següent: no s'explica que a mitjan segle XIX Sarrià segueixi essent un focus carlí rellevant (el més important del Pla de Barcelona) sense que la ciutat, considerada proverbialment liberal, no hi tingui res a veure.¹ Així, servint-me sobretot de documentació notarial, però també d'actes municipals i de diaris barcelonins, he tractat de reconstruir una part dels lligams polítics entre el municipi satèl·lit i la capital a través de l'estudi d'una connexió molt especial: la connexió que hi establia l'advocat barceloní Pere Nolasc Vives i Cebrià. Tanmateix he de precisar que, més que la comunicació social entre determinats grups dominants de la ciutat i la «vila dels convents», allò que intentaré mostrar és la xarxa social (relacions de parentiu, clientela, aliança) que hi havia darrere de l'advocat. Per tant, contemplaré els lligams polítics entre Sarrià i Barcelona principalment des del cantó del món urbà, tot reflexionant sobre les relacions entre Estat i poders locals a la Catalunya del segle XIX.²

Els dos costats de la connexió

Quan el 1863 Joaquim Morist i Sala, rector de Sarrià des del 1833 (amb una interrupció entre 1837 i 1845), féu testament, nomenà diversos mar-

1. En relació amb aquesta hipòtesi, *vid.* Eliseu TOSCAS I SANTAMANS, «Sobre la qüestió política local a mitjan segle XIX. Aproximació a l'estudi de les relacions entre els poders locals i l'ajuntament al municipi de Sarrià en 1840-1856», *Estudis d'Història Agrària*, 9 (1992), p. 92.

2. Aquest article ha estat confeccionat amb material procedent de la meua Tesi de Doctorat (Eliseu TOSCAS I SANTAMANS, *Estat i poders locals a la Catalunya del segle XIX a través d'un estudi de cas: Sarrià, 1780-1860*, Barcelona: Universitat, en curs d'elaboració).

messors i en primer lloc designà Pere Nolasc Vives i Cebrià, advocat de Barcelona.³ No era la primera vegada que aquest advocat era nomenat marmessor. El 1850, tretze anys enrere, ho havia estat, juntament amb altres, per Josep Feliu Avellà i Navarro, notari barceloní, cunyat de Pere Nolasc i germà del famós vicari general del primer terç del segle XIX, Pere Josep Avellà.⁴ I el 1855 fou designat també marmessor pel magistrat i rector de la Universitat de Barcelona, Josep Bertran i Ros, el qual afirmà llavors que Vives era un dels seus «apreciados amigos» i oncle de la seva esposa, i el féu curador del seu fill petit, juntament amb el seu germà Pau Bertran i Ros, advocat.⁵ És a dir, Pere Nolasc Vives i Cebrià era home de la màxima confiança tant de dos membres de l'alta burgesia barcelonina (amb els quals l'unien vincles de parentiu o/i amistat) com del rector parroquial de Sarrià, peça fonamental de l'estructura de poder de la localitat. Com veurem, això mostra la pervivència de forts lligams de solidaritat a mitjan segle XIX entre persones i famílies que s'havien decantat bàsicament per l'absolutisme en el primer terç de la centúria.

Pere Nolasc gaudia d'un gran prestigi tant dins de Barcelona com dins de Sarrià. *Per un cantó*, quan el gener de 1846 resultà elegit per sufragi censatari conseller de l'Ajuntament de Barcelona (tot i el seu passat i les seves simpaties «absolutistes»), fou designat per unanimitat pels altres membres del consistori com a regidor-síndic, funció que exercí fins al final de 1847.⁶ Igualment, fou nomenat el desembre de 1856 jutge de pau de la

3. *Vid.* el testament del rector a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (en endavant AHPB), notari Celestí ASTORT, 1863, f. 43r-44v.

4. *Vid.* AHPB, notari Pere GONZÀLEZ GOBERN, 1851, f. 92r-100r. Josep Feliu designà 9 marmessors, tres dels quals eren germans Vives i Cebrià: la seva esposa, Marianna (que era la segona que tenia), i els seus cunyats Pere Nolasc i Pere Màrtir (aquest, prevere). D'altra banda, Josep Feliu ocupa el lloc 26 de la llista dels 71 contribuents més importants de Barcelona el 1836 (*Diario de Barcelona*, en endavant DB, 3-I-1836).

5. El testament de Josep Bertran i Ros: AHPB, notari Francesc BELLSOLELL, 1855, f. 836r-837v. Josep, que nasqué el 1795 a Barcelona, on morí el 1855, ocupava el lloc 50 de la llista dels 67 contribuents principals de Barcelona el 1852 (*vid.* Àngels SOLA, *L'élite barcelonina a mitjan segle XIX*, tesi de doctorat, inèdita, Barcelona: Universitat, 1977, v. II, f. 5-7).

6. *Vid.* DB, 26-X-1845, 1-I-1846 i 15-VIII-1847. Essent síndic municipal fou membre d'una instància com la Junta del Cementiri, composta per l'alcalde, l'industrial Valentí Esparó (president), el vicari general Josep de Palau (vice-president), el tinent d'alcalde primer Pau Soler i Mestres, el prevere Maurici Flaquer, Josep Antoni Jaumar (notari de la cúria eclesiàstica), Jaume Rigalt (notari i tinent d'alcalde tercer), Pere Màrtir Golferichs (farmacèutic), Pere Llausàs, Josep Rigalt (notari?), Joaquim Portell (farmacèutic), Pelegrí Guasch i el

ciutat, càrrec al qual renuncià davant el Regent de l'Audiència un mes i mig després (i la renúncia li fou admesa).⁷ Per un altre cantó, dins de Sarrià, no només gaudia de la confiança del rector Morist, sinó també de constructors puixants (i políticament diversos) com Francesc i Vicenç Mombrú i Colom, Vicenç Torner i Batllori i Jaume Feliu i Castelló, que, junt amb quatre professionals de la construcció veïns de Barcelona, Sant Just Desvern i Esplugues, el nomenaren apoderat l'abril de 1842 amb motiu de les dificultats amb què es trobaren per a cobrar 25.000 lliures per unes obres que van realitzar conjuntament per encàrrec de la Junta del Canal de la Infanta Carlota.⁸ Tot i aquest reconeixement, Pere Nolasc (com els seus aliats Avellà i Bertran) no posseïa ni familiars, ni residència, ni béns immobles a Sarrià, si més no a mitjan segle XIX. Tanmateix, el constructor Jacint Torner i Batllori, després d'haver viscut força temps a Sarrià (on havia estat diverses vegades conseller, però només en les restauracions absolutistes),⁹ va passar a residir a Barcelona a partir dels anys 1830 i, entre d'altres, tre-

mateix Pere Nolasc Vives, «Regidor Síndico» (DB, 5-XI-1847; les professions no les aporta aquesta font sinó que són resultat d'investigació pròpia).

7. DB, 28-XII-1856 i 14-II-1857.

8. Els constructors atorguen «todo su poder cumplido y tan bastante cual en derecho se requiere y sea menester al Señor D. Pedro Nolasco Vives y Cebriá, Abogado del Ylte [Ylustre] Colegio de esta Ciudad, ausente, paraque á nombre de los otorgantes, ó sea de la predicha Sociedad, pueda percibir y cobrar [la quantitat de 25.000 lliures]... prometiendlo como prometen tener por firme y válido cuanto en fuerza de este poder será obrado y practicado, y no revocarlo en tiempo ni por motivo alguno bajo obligación de sus bienes» (AHPB, notari Magí SOLER I GELADA, 1842, f. 59v-60r). Un dels dos constructors de Barcelona era Jacint Torner i Batllori, germà de l'atorgant Vicenç Torner i Batllori (malauradament, de l'altre constructor de la capital, del d'Esplugues i del de Sant Just no en sé res). Però voldria remarcar tres fets: (1) els constructors de Sarrià esmentats solien formar societat, almenys des del començament dels anys 1830, amb motiu de certes obres d'envergadura (AHPB, notari Francesc MAS I FONTANA, 1832, f. 4v-5r; Nicolau SIMON I LABRÓS, 1836, f. 78-80); (2) tres dels quatre constructors de Sarrià foren consellers durant la Dècada Moderada (i Jaume Feliu i Castelló, arquitecte per l'«Academia de San Fernando» de Barcelona i mestre d'obres municipal de Sarrià almenys el 1840-1854, seria un alcalde rellevant); (3) tots els constructors de Sarrià formaven part dels grups dominants liberals locals i un d'ells (Jaume Feliu) estava emparentat amb la principal família liberal-progressista (els hisendats Negrevernís); tanmateix, la branca Torner de Sarrià era liberal-moderada i la de la capital, carlina. Tinc la impressió que el Torner de Barcelona era el que més pesava en la societat vigent el 1841-42. En tot cas, els constructors Torner, Mombrú i Feliu de Sarrià, juntament amb Jacint Torner de Barcelona, atorgaren poders a Pere Nolasc Vives en diverses ocasions entre 1842 i 1847 (AHPB, notari Magí SOLER I GELADA, 1847, f. 545).

9. Fou regidor el 1816, batlle el 1819 i novament batlle el 1825.

ballà per a ell.¹⁰ Ignoro si Pere Nolasc li prestà diners en algun moment,¹¹ però exercí de fiador seu, per exemple, el 1851 de la gens negligible suma de 4.000 lliures.¹² És més, quan Jacint Torner i Batllori féu testament nuncupatiu el desembre de 1859, on nomenà marmessors la seva esposa Antònia Feliu i Castelló; el seu fill Jacint i l'esposa; la seva filla Rosa i el marit; el seu germà Vicenç, veí de Sarrià, i, finalment, el seu cunyat Jaume Feliu i Castelló, també veí de Sarrià, tots dedicats a la construcció, i designà curadors dels seus fills els dos parents sarrianencs esmentats, els manà «que eduquen a mis hijos en el Santo temor de Dios, y que en todas las cosas graves consulten con [...] D. Pedro Nolasco Vives y Cebrià, que no dudo de su buena voluntad que les aconsejará lo que considere más útil y conveniente...». I en cas que s'hagi de vendre alguna finca, que és una decisió econòmica important, l'únic requisit que posa és «pedir dictamen sobre ello al Doctor D. Pedro Nolasco Vives y Cebrià y si estuviere fallecido podrán hacerlo con absoluta libertad».¹³

És molt possible que els lligams que a mitjan segle XIX tenia amb Sarrià l'advocat Vives es veiessin facilitats pel fet que fou en diverses ocasions obrer de la parròquia de Sant Jaume, és a dir, de les quinze parròquies de la ciutat la més vinculada a Sarrià. També pesà, naturalment, la posició ideològica conservadora que mantingué els anys 1850.¹⁴ Concorrança política en una direcció antiliberal i vies eclesiàstiques com a canals de comunicació social col·locaven Pere Nolasc Vives en una posició idònia per a deixar sentir la seva influència en la localitat. Convé recordar que Sarrià era el nucli del Pla de Barcelona amb major influència de l'Església i que els dos principals rectors de la parròquia en la primera meitat del segle XIX (Francesc Collell i Joaquim Morist) eren «absolutistes» i de pro-

10. AHPB, notari Josep Feliu AVELLÀ I NAVARRO, 1841, f. 92r-v; 1842, f. 6r-v. Jacint construí llavors diverses cases per compte de Pere Nolasc Vives i d'un tal Guillem Oliver.

11. En tot cas ho feren els Castanyer, grans comerciants «absolutistes» de Barcelona: Joaquim Castanyer li prestà, mitjançant un «vale», 9.434 lliures a la fi dels anys 1840 o començament dels 1850, i en cancel·là el deute el 1853 (AHPB, notari Magí SOLER I GELADA, 1853, 2a. part, f. 143r-v).

12. AHPB, notari Salvador CLOS I GUALBA, 1851, 2a. part, f. 133. La suma fou prestada per Joaquim Modolell i Torres, «propietari» de Barcelona amb avantpassats a Sarrià.

13. *Vid.* el testament en qüestió: AHPB, notari Magí SOLER I GELADA, 1859, 1a. part, f. 1-4 (els subratllats són meus). Cal recordar que el 1842-47, si més no, tant Jacint Torner i Batllori com el seu cunyat Jaume Feliu i Castelló havien fet apoderat Pere Nolasc Vives.

14. En una reveladora carta datada el 12 de maig de 1858, i publicada al DB tres dies més tard, marca distàncies amb el «partido moderado».

cedència barcelonina (Collell, a més, beneficiat de Sant Jaume). Tanmateix, cal tenir en compte que un germà de Pere Nolasc, Pere Màrtir, era prevere (si més no el 1850), i cal assenyalar que, almenys el 1833-1842, tenien una germanastra, Eulària Vives i Gualba, com a monja del convent «de la Enseñansa» de Barcelona. A més, de la banda dels aliats, Josep Bertran i Ros tenia un germà, Felip, que era canonge de la catedral de Barcelona, i Josep Feliu Avellà n'havia tingut un altre, Pere Josep, sense comptar que una germana de la primera esposa de Josep Feliu, Teresa Morelló, era monja del Monestir de Pedralbes, almenys el 1821-35.¹⁵ I el 1850 Josep Feliu Avellà afirmava tenir «cuatro hermanas políticas Religiosas».¹⁶

És interessant de remarcar l'extraordinari poder de què gaudí a Barcelona aquesta «burguesia eclesiàstica» durant la Dècada Moderada, en plena industrialització. Sense sortir dels nostres personatges, cal tenir present que en aquesta Dècada (on la política oficial tractà d'integrar els possibles enemics de l'ordre liberal) Josep Feliu Avellà, cunyat de Pere Nolasc Vives, i, com ell, preminent carlí, fou ennoblit.¹⁷ Altrament, uns anys enrere, l'any 1840, quan no feia gaire que s'havia acabat la Guerra dels Set Anys, hom el considerava una peça clau de la xarxa de poder carlina de la capital:

«Si pide colocación	Pase al Palau desde allá,
Un carlista capellán,	Bien admitido será
En la riera de San Juan	Y á su pretensión sencilla
Encontrará protección:	Dirá amén la camarilla
Diríjase á San Antón,	Si es amigo de Avellà.» ¹⁸

15. El sogre de Josep Feliu, el també notari Jaume Morelló, havia disposat en el seu testament de 1818 que se l'enterrés a l'església del Monestir de Pedralbes, on s'haurien de celebrar la meitat de les 24 misses de 10 sous cada una que encarregà en sufragi de la seva ànima (AHPB, notari Francesc MAS I FONTANA, 1821, f. 244v-249r). D'aquesta manera, en les primeres dècades del Vuit-cents, tant una cunyada com el mateix sogre estaven molt vinculats al Monestir de Pedralbes, situat dins la parròquia de Sarrià.

16. AHPB, notari Pere GONZÁLEZ GOBERN, 1851, f. 95r.

17. No sé la data exacta de la investidura, però el 1847 ja apareixia notarialment com «D. José Félix de Avellá y Navarro, Caballero Cruzado de la Orden Pontificia de Sn Gregorio el Magno, vecino de esta ciudad» (AHPB, notari Pere GONZÁLEZ GOBERN, 1847, f. 107; noti's l'afany d'ennobliment en la manipulació del cognom, que no és «d'Avellà» sinó Avellà i prou; és un fenomen força freqüent en la burgesia barcelonina d'aleshores, ja sigui liberal, moderada o carlina).

18. *El Constitucional*, 4-X-1840. L'autor del poema, veritable assaig en vers de geopolítica local, signa amb les inicials J.C. Descodificant-lo, sembla que l'al·lusió a la riera de Sant Joan obeeix al fet que hi residia el marquès de Sentmenat, una de les principals famí-

El seu germà Pere Josep era a Roma des del 1830 o 1831 com a auditor de la Rota i prelat domèstic del Papa i, quan morí el maig del 1853, el diari per excel·lència de l'alta burgesia, és a dir, el *Diario de Barcelona*, afirmava: «Como [Pere Josep Avellà] era decano de la Rota que es puesto cardenalicio [...] se le ha hecho el funeral de cardenal pero sin asistir los cardenales.»¹⁹ I a la catedral de Barcelona li rendiren els corresponents honors eclesiàstics. Uns anys enrere, el 1846-47, el seu cunyat Pere Nolasc Vives havia estat el síndic de l'Ajuntament de la ciutat; el canonge Felip Bertran i Ros fou ascendit a vicari general el 1849;²⁰ l'any següent, el seu germà Pau esdevingué un dels sis tinents d'alcalde, i, al final d'octubre del 1852, síndic de l'Ajuntament.²¹ No només això: el mateix any 1852, l'altre germà, Josep, fou primer tinent d'alcalde (amb Pau dins el consistori), i el 1853 és nomenat alcalde-corregidor de la ciutat, de manera que coincidí que, en aquest any, un germà Bertran i Ros és vicari general, un altre regidor i el tercer alcalde-corregidor, tots membres de l'alta burgesia.²² Per a trobar en el

lies carlines de Barcelona, així com un dels principals propietaris de terres de Sarrià; ignoro el significat de l'al·lusió a Sant Anton (el convent?) i si el «Palau» no fa referència a la plaça Palau, centre administratiu i burgès de la ciutat. Finalment, l'Avellà dels versos és, sens dubte, Josep Feliu Avellà i Navarro.

19. DB, 7-V-1853.

20. DB, 27-III-1849.

21. DB, 11-I-1850 i 31-X-1852.

22. He de precisar que, com en el cas de Pere Nolasc, no he detectat cap Bertran com a conseller de l'Ajuntament de Barcelona abans de la Dècada Moderada. Josep Bertran sembla que obté el seu primer càrrec municipal el novembre de 1843, en què és nomenat un dels sis alcaldes pel capità general, en uns moments de forta reacció contra la revolució desfermada el mateix any a la ciutat. Es tractava del primer ajuntament barceloní de la Dècada Moderada, que posava fi a la Regència d'Espartero (1840-43). D'altra banda, quan Josep Bertran i Ros va morir el 1855, el seu amic Francesc Permanyer, catedràtic de Jurisprudència, escrigué una nota necrològica al *Diario de Barcelona* on fornía detalls biogràfics rellevants d'aquell: «Auditor de Guerra de este ejército y Principado estuvo asesorando con aplauso la Administración de justicia militar en épocas difíciles y de verdadera prueba. Magistrado después y Presidente de Sala en esta Audiencia [...] Honrado más de una vez con el cargo de Regente accidental de este mismo Tribunal Superior y electo en propiedad para la de Canarias, circunstancias particulares le hicieron declinar esta nueva honra, y acabó su brillante carrera judicial con el más alto á que se puede aspirar en ella, el de ministro del Supremo Tribunal de Justicia...» D'altra banda, a més d'alcalde-corregidor, Josep Bertran i Ros havia assolit una notable inserció en la xarxa associativa dels grups dominants de la ciutat: havia estat membre de la Societat Econòmica d'Amics del País, de l'Acadèmia de Bones Lletres, de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació i de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre (DB, 13-XI-1855, edició del matí). La nota no parla, però, d'altres detalls biogràfics, alguns dels quals són poc hono-

passat immediat una concentració de poder econòmic, polític i ideològic similar dins la ciutat caldria remuntar-se a les dues restauracions absolutistes del primer terç del segle, que presenten alguns paral·lelismes amb la Dècada Moderada.²³ Però, naturalment, això mostra que no es pot pas parlar de «revolució liberal» per a conceptuar allò que políticament s'esdevingué en la consolidació del nou tipus d'Estat. En canvi, contribueix a explicar que en la Dècada Moderada es produís una considerable recuperació eclesiàstica i que el carlisme tingués en altes instàncies barcelonines (i, per tant, catalanes) punts de suport importants. No és, doncs, cap anomalia la persistència històrica de Sarrià com un dels principals bastions carlins a les

rables: per exemple, Josep Bertran havia estat des del 1851 membre de la junta directiva d'una societat d'assegurances contra les quintes (DB, 5-II-1851 i 18-II-1852), és a dir, que participà en l'ominós negoci muntat al voltant d'un servei militar més dur encara per a les classes populars que l'existent sota l'Antic Règim. Però, per posar un altre exemple, també cal ressenyar que a la fi dels anys 1840 o començament dels 1850 era «Caballero de la Real y distinguida orden española de Carlos III», i, com a tal, fou padrí, el 1852, en la cerimònia que investí amb el mateix títol Antoni Artós i Aldabert, hisendat de Barcelona que posseïa totes les terres a Sarrià. Aquest hisendat, que seria consogre de Pau Bertran i Ros des del 1857, havia estat «administrador [...] de la obra del puerto de esta plaza», apoderat el 1843 de l'esposa del noble ultrareialista barceloní Francesc Xavier de Duran o, per acabar, un dels tres legataris del gran comerciant «absolutista» Antoni Nadal i Vicent, també de Barcelona, que era oncle seu. No hi ha dubte que, com els Nadal, pertanyia a l'alta burgesia: disposa en el seu testament de 1861 que si el seu fill, Delfí Artós, moria sense deixar descendència (cosa que Antoni Artós no desitjava en absolut), «sols li deixo trenta mil [30.000] lliuras catalanas».

(Sobre la investidura, on assistí, entre d'altres, el liberal-moderat Rafel M. de Duran, el principal propietari de terres al Sarrià d'aleshores, i amb motiu de la qual el DB parla de la tasca d'Artós com a administrador de l'obra d'ampliació del port, *vid.* DB, 28 i 29-III-1852; sobre l'escriptura de poders per part de l'esposa de F.X. de Duran: AHPB, notari Baldiri XAMMAR, 1843, f. 149r; sobre el testament, on es revela el parentiu amb Antoni Nadal: AHPB, notari Jaume RIGALT I ALBERCH, 1861, 2a. part, f. 362v-365v; sobre les seves possessions a Sarrià, d'acord amb el seu inventari postmortem: AHPB, notari Jaume RIGALT I ALBERCH, 1861, 2a. part, f. 469r-473r.)

Finalment, vull remarcar que Antoni Artós rebé un tracte molt privilegiat per part de Ferran de Segarra, noble carlí barceloní, quan aquest li vengué i establí terrenys de la seva «torre» de Sarrià (Can Palàcios) els anys 1840 i 1850. No hi ha dubte que Artós, com els poderosos germans Bertran, es movia principalment en el món de la burgesia carlina i liberal-moderada de Barcelona.

23. Cal dir que la composició social de l'Ajuntament durant la Dècada Moderada s'assembla més a la vigent el 1814-1820 i el 1824-32 que no pas a la dels períodes liberals pròpiament dits. Fins i tot algunes famílies de consellers de la Dècada Ominosa que són generalment absents dels períodes liberals (Castanyer, Carcer, Rocabrúna, etc.) repeteixen mandat en la Dècada Moderada.

portes de la capital. Una part de l'explicació de la importància del carlisme sarrianenc s'ha de buscar fora de la localitat, precisament en la ciutat veïna, o millor, en els lligams d'aquesta amb Sarrià.

Però, qui era Pere Nolasc Vives?

El *broker* Pere Nolasc

Les fonts notariales el presenten, sobretot, com a apoderat general a Catalunya del noble valencià Marquès de Dosaguas, el qual posseïa terres a diversos indrets del Principat i àdhuc al sud de França. Aquesta funció (heretada del seu pare, Ramon Vives, advocat «Asesor por S.M. del Real Consulado de Comercio» de Barcelona) l'exercí, si més no, entre 1815-1842 ininterrompudament. Com a apoderat general d'aquell marquès, Pere Nolasc es relaciona amb diferents grups, especialment de la noblesa catalana i de les institucions eclesiàstiques amb seu a Barcelona. Però és encara poc el que sé sobre aquestes relacions;²⁴ en tot cas, puc sostenir que la família Vives era un element d'articulació, un intermediari entre la noblesa valenciana i la catalana durant la primera meitat del segle XIX. És possible que aquesta funció ajudés Pere Nolasc a convertir-se en mitjancer de diversos sectors dels grups dominants de Barcelona. Sigui com vulgui, la família Vives sembla mantenir molt bé el seu estatus sòcio-econòmic des del darrer quart del segle XVIII fins a mitjan segle XIX.

El 1770, en casar-se els seus pares, la mare aportà un dot de 4.000 lliures i dues calaixeres de roba i el pare, Ramon Vives (llavors advocat Relator de l'Audiència), li féu escriure de 2.000 lliures. El 1800 el pare, vidu, es casà amb una segona dona, Gaietana Gualba, qui aportà un dot de 6.500 lliures i dues calaixeres de roba; Ramon Vives li féu escriure de 3.500 lliures, és a dir, 1.500 lliures més que al primer matrimoni.²⁵ Ignoro els dots que aportà Pere Nolasc Vives en el seu primer matrimoni (amb Julita d'Amat i de Bonifàs), del qual tampoc no sé la data. Però quan el 1836, vidu,

24. Caldria un buidatge exhaustiu dels fons d'alguns notaris, cosa que deixo per a futures recerques. Això no obstant, puc assegurar que al primer terç del segle XIX Pere Nolasc, com a apoderat general del Marquès de Dosaguas des del 1815, contactava amb certa freqüència amb diverses cases de la noblesa titulada barcelonina (Marquès de Barbarà, Marquès de la Manresana, etc.) per a la qual féu també diversos encàrrecs.

25. Una part significativa de la història dels pares: AHPB, notari Francesc MAS I MAS, 1825, f. 85r-99v.

es casà, prèvia dispensa eclesiàstica, amb una altra vídua (Teresa d' Amat i de Rovira), féu donació a l'esposa de l'usdefruit «para después de mi muerte [...] de la tienda y entresuelo de la casa que poseo en la Rambla de esta Ciudad» i unes habitacions de la mateixa casa, amb una sèrie de condicions; per la seva banda, l'esposa aportà tots els seus béns (que incloïen l'herència del seu primer marit, un oficial de secretaria de la Capitania General del Principat); i Pere Nolasc li féu escriure de 5.000 lliures, o sigui, 1.500 lliures més que el del seu pare trenta-sis anys enrere. Tanmateix, l'inventari dels béns de Teresa d' Amat palesa una estreta relació amb el magistrat Josep Bertran i Ros: Teresa li havia prestat 4.000 lliures i «D. José Bertran y Ros [...] se las devolvió» (segurament sense pagar interessos), tornant al patrimoni de Teresa.²⁶ De manera que la de Pere Nolasc no és una fortuna equivalent a la de membres de l'alta burgesia com Josep Feliu Avellà, Josep Bertran i Ros, Antoni Nadal i Vicent, Antoni Artós i Aldabert etc.²⁷ i, en canvi, es mou en el medi social d'aquests personatges barcelonins i realitza algunes de les seves activitats.²⁸ Estem, doncs, davant d'un cas d'intermediari la posició del qual en l'escala social local depèn més del prestigi que no pas de la situació econòmica. No era fonamentalment pel seu patrimoni material que era apreciat i sol·licitat, per bé que no és negligible la seva posició de burgès mitjà. Tot indica que es tracta d'un *broker*, un individu la força del qual és construïda en primera instància sobre la seva capacitat de posar en relació persones i àmbits diversos; sobre això constueix després la seva força econòmica.²⁹

Però una altra de les fonts del prestigi o poder social de Pere Nolasc Vives era de natura ideològico-cultural: doctorat en dret per la Universitat de Cervera el 1817, escriví la *Traducción al castellano de los usages y demás derechos de Cataluña que no están derogados o no son notoriamente inútiles*, publicada a Barcelona el 1833-34.³⁰ Vers el 1836 era pro-

26. Vid. els capítols matrimonials de Pere Nolasc i Teresa d' Amat (que inclou l'inventari dels béns d'ella): AHPB, notari Josep Feliu AVELLÀ I NAVARRO, 1836, f. 45r-49r.

27. Més aviat s'assembla a la fortuna de les famílies més rellevants de Sarrià.

28. Per exemple, tenia 8 accions en la societat anònima «Ferrocarril de Barcelona a Zaragoza» el 1852, figurant, en nom seu, Josep Manel Planas (vid. Àngels SOLA, *L'élite barcelonina...*, op. cit., v. II, p. 611 i ss.).

29. Sobre el concepte de *broker*, vid. J. BOISSEVAIN, *Friends of friends. Networks, Manipulators and Coalitions*, Londres, 1974.

30. Vid. Ignasi TERRADAS, *El Cavaller de Vidrà*, Barcelona, 1987, p. 292. L'autor esmenta l'obra com una de les més llegendes per la família carlina que estudia.

fessor dels «Estudis Generals» de Barcelona i el 1837 va ser padrí del doctorat dels juristes Ramon Martí d'Eixalà i Vicenç Rius i Roca.³¹ A causa del seu prestigi hom el col·locà el novembre del 1842, després del brutal bombardeig de la ciutat pel general Espartero, en la llista dels 21 membres de «la Junta de Gobierno que ha de dirigirnos en la crisis en que nos hallamos».³² Tanmateix, com ja hem vist més amunt, era home al qual en determinats medis se li demanava consell o mediació en afers tan importants com l'educació dels fills o la gestió del patrimoni. També es trobava inscrit en la xarxa associativa de l'advocacia barcelonina: per exemple, des dels seus inicis forma part de l'«Asociación de Socorros mutuos de los abogados de Cataluña»,³³ i fou nomenat degà del Col·legi d'Advocats el desembre de 1857, essent reelegit membre de la Junta de Govern del Col·legi el desembre de 1858.³⁴ Tot indica que tenia «fama» de gran advocat i jurista.

La família Avellà

Durant la primera meitat del Vuit-cents, la vida de Pere Nolasc va estretament associada a la del seu cunyat Josep Feliu Avellà i Navarro, no només a causa dels lligams de parentiu establerts (Josep Feliu es casà amb una germana seva el 1823, i entre 1839 i 1842 una germanastra de Pere Nolasc maridà amb un nebot de Josep Feliu), sinó també per múltiples lligams professionals, afectius i polítics (escripturà durant més d'un quart de segle la major part dels seus actes com a apoderat general del Marquès de Dosaguas, nomenà Pere Nolasc apoderat seu en diverses ocasions, protagonitzà amb ell concòrdies i convenis, etc.). Per això mereix aquí una atenció especial.

Una vegada més, s'ha d'inscriure la història de l'individu (en aquest cas Josep Feliu Avellà) en el context de la família a la qual pertany, i la d'a-

31. Vid. A. PALOMEQUE TORRES, *Los estudios universitarios en Cataluña bajo la reacción absolutista y el triunfo liberal hasta la reforma de Pidal (1824-1845)*, Barcelona, 1974, p. 174, nota 125.

32. DB, 30-XI-1842. L'esmentada Junta, teòricament elegida per «los batallones de Milicia Nacional, y los alcaldes de barrio», era presidida per un liberal progressista, el confiter Ramon Negrevernís (cosí de l'hisendat Salvador Negrevernís de Sarrià), i hi figuraven, entre d'altres, el baró de Maldà, el fabricant Salvador Bonaplata, l'hisendat Manel de Senillosa, el bisbe de la diòcesi o l'abat de Sant Pau. Sembla que a penes exercí.

33. DB, 31-V-1851.

34. DB, 8-XII-1857 i 6-XII-1858, respectivament.

questa en el «món exterior» que la condiona i li atorga significat.³⁵ De quin tipus de família es tracta?

Primer de tot, cal advertir que la família Avellà no ha estat estudiada.³⁶ Això significa que allò que s'assenyalarà a continuació es fonamenta sobretot en material d'arxiu, principalment notarial.³⁷ Feta aquesta precisió, entro en matèria.

Els Avellà presenten, entre d'altres, els cinc trets següents:

1. La família, tal com és viscuda, no se circumscriu al grup coresident, puix que hom en té una concepció més àmplia, ni als seus membres consanguinis, puix que hi engloba els aliats. Així, Pere Tell i Andreu, casat des del Trienni Constitucional amb M. Antònia Sala i Avellà, denomina «oncle» en el seu testament (1836) a qui en realitat és oncle de la seva esposa, Josep Feliu Avellà i Navarro.³⁸ Això, és clar, no s'esdevenia únicament en aquesta família de Barcelona: fora dels Avellà, per exemple en una família nobiliària com els Sants, Bonaventura de Sants anomena «oncle» a qui no és sinó l'oncle del seu pare, i això en els anys 1820.³⁹ Però la importància d'aquestes relacions de parentiu, que van més enllà del nucli conjugal, es revela en fets rellevants de solidaritats com que l'«oncle» de Pere Tell és nomenat per aquest marmessor del seu testament, i l'«oncle» de Bonaventura de Sants fou un dels seus tres tutors i curadors (és a dir, quasi com un pare) durant la seva minoria d'edat en les dues primeres dècades del Vuit-cents. És obvi que, en aquestes condicions, limitar-se al grup domèstic core-

35. Aquesta perspectiva és tributària de Giovanni LEVI, *La herencia inmaterial*, Madrid, 1990, especialment cap. II i VI; Gabriella GRIBAUDI, *A Eboli. Il mondo meridionale in cent'anni di trasformazioni*, Venècia, 1990, cap. V.

36. Només un dels seus membres consanguinis (Pere Josep Avellà) i un dels seus aliats (Ramon M. Sala) han merescut l'interès dels historiadors. Això no obstant, tots els biògrafs ignoren la relació de parentiu existent entre ells. Les millors biografies d'ambdós es troben a: Gaspar FELIU, *La clerecia catalana en el trienni liberal*, Barcelona, 1972, en diversos paràgrafs que seria ociós de ressenyar, i Alberto GIL NOVALES, *Diccionario biográfico del Trienio Liberal*, Madrid, 1991, p. 60 i 598-599, pel que fa a Avellà i a Sala, respectivament.

37. Mentre no s'indiqui una altra cosa, les dades referents a la família Avellà i els seus aliats són extretes, com fins ara, de: AHPB, notari Josep Feliu AVELLÀ I NAVARRO, 1795-1845.

38. Josep Feliu, per la seva banda, en el seu testament de 1850, ja citat, parla d'«hermanas políticas» i «hermanas» com si fossin sinònims.

39. He detectat quelcom semblant en la família Giralt, arquitectes de Sarrià, en les primeres dècades del Vuit-cents (*vid.* l'apartat «L'estratègia creditícia dels Cuiàs» a Eliseu TOSCAS I SANTAMANS, *Estat i poders locals a la Catalunya del segle XIX...*, *op. cit.*).

sident i als lligams de consanguinitat implicaria una distorsió de la realitat.⁴⁰ D'altra banda, abans de 1823, la major part dels diferents nuclis de la família Avellà viuen al casc antic de Barcelona (a la mateixa parròquia que la família Vives), però també hi ha residents fora de la ciutat i de Catalunya (concretament a Valladolid, a més de 600 quilòmetres).

2. No hi ha una especialització professional i social de tota la família, sinó una diversificació: centrant-nos en les dues primeres dècades del segle XIX, dels quatre germans Avellà i Navarro, Pere Josep és canonge (entre 1815 i 1830, si més no, vicari general del bisbat de Barcelona); Josep Feliu és, a més d'un notari normal, el notari i secretari oficial de la Taula de Comuns Dipòsits de la capital, un càrrec de nomenament reial que ja havia exercit el seu pare; Maria Eulàlia es casà amb Antoni Ubach, «del Consejo de Su Majestad... Oidor de la Chancillería de Valladolid», i Maria Antònia tingué per espòs Ramon Maria Sala, que fou, primer, advocat de l'Audiència i, després, Auditor de Guerra de Catalunya. Però Ramon Maria Sala era fill i hereu del comerciant barceloní Manel Sala i Serico, i casà una de les seves quatre filles amb un corredor de canvis, Pere Tell i Andreu, natural de Reus (Tarragona) i veí de Barcelona, que esdevingué essencial en la Dècada Ominosa per a la supervivència del nucli Sala i Avellà. Ara bé, tant aquesta diversificació sòcio-professional com la seva freqüent inserció en el marc supralocal (fenòmens que es constaten també en la família Vives), indiquen per elles mateixes que ens trobem davant d'una família benestant.

3. Però, de quin nivell sòcio-econòmic? És indicatiu el fet que els germans Avellà i Navarro tinguessin un avi i un oncle materns (Francesc Navarro i Josep Albert Navarro Mas i Marquet, respectivament) ostentant el títol de Ciutadà Honrat de Barcelona (noblesa urbana) en el segle XVIII.⁴¹ Es posa de manifest l'estatus de família rica quan el 1818 la mare, M. Antònia Navarro Mas i Marquet, ja vídua, procedeix a repartir entre els

40. Com assenyala Levi, «existe un cierto anacronismo al considerar los grupos domésticos como unidad de análisis exclusiva, porque se presupone que las opciones, las estrategias, la organización del grupo doméstico tienen en cuenta sólo el núcleo coresidente como contrapuesto a un mundo exterior indiferenciado [...] Es una deformación del análisis similar a las que aíslan a cada persona concreta dentro de un grupo, con referencia a sociedades totalmente individualistas, en gran parte hipotéticas...» (G. LEVI, *op. cit.*, p. 78).

41. Sobre els ciutadans honrats de Barcelona, *vid.* James S. AMELANG, *La formación de una clase dirigente: Barcelona, 1490-1714*, Barcelona, 1986.

seus fills el patrimoni del marit.⁴² Sens dubte aquest patrimoni superava amb escreix el de la família Vives, que el 1825 era valorat en 29.916 lliures.⁴³ Les dades que conec relatives als dots indiquen que els Avellà, en les primeres dècades del segle XIX, formaven part de la burgesia de la ciutat, per bé que no en els seus primers rengles.⁴⁴ Això no obstant, cal recordar que el 1836 el germà gran, Josep Feliu, ocupa el lloc vint-i-sisè entre els 71 contribuents més importants (quan la ciutat superava els 100.000 habitants).

4. La família sembla connectar, més o menys directament, amb l'esfera del poder central i la Cort de Madrid. És conegut el tracte personal directe entre Pere Josep Avellà i ministres com el d'Estat o el de Gràcia i Justícia, essent vicari general del bisbat de Barcelona durant la Dècada Ominosa.⁴⁵ D'altra banda, el 1804, essent advocat de l'Audiència de Catalunya, Ramon M. Sala (marit de M. Antònia Avellà) és designat «procurador general» per la «Ilte [Ilustre] Sra. Dª Mª de Castilla, y de Pascali Consorte del Ilte [Ilustre] Sr Dn Antonio de Castilla, Brigadier de los Rs Extos [Reales Ejércitos] e Yntroductor de Embajadores», en nom propi i de la persona i béns del seu pare, D. José Manuel Pascali, Baró de Sant Lluís, atorgant a Ramon M. Sala «todo su pleno y absoluto poder... Para que en sus explicados nombres voces acciones y derechos representando: Pueda tomar y tome así juicialmente como extrajuicialmente posesión de todos y cualesquiera bienes fincas dros [derechos] rentas y demás que competan al mencionado Sr su Padre, como a la propia Ilte [Ilustre] Sra Otorgante, así

42. A Pere Josep, li correspongueren «unas casas... á la Plasuela de Sn Domingo» de Barcelona; a Josep Feliu, li foren cedides dues cases (una a la baixada de Santa Eulària de la ciutat i una altra darrera d'aquest carrer), unes cinc hectàrees de terra (sumant les que posseïa el pare al Pla i al municipi veí de l'Hospitalet) i un gens menyspreable nombre de censos i drets; a Maria Antònia Avellà, hom li adjudicà una «Casa Grande» al carrer del Call de Barcelona valorada en 35.900 lliures; a Maria Eulària Avellà, li va correspondre una «casa chica» al carrer del Call i Arc de Sant Ramon, també de Barcelona, valorada en 17.000 lliures (AHPB, notari Josep Anton CATÀ, 1818, f. 288, 295-299 i 301-304). La mare es reservà una heretat a la comarca del Vallès, com veurem més endavant.

43. AHPB, notari Francesc MAS I MAS, 1825, f. 93.

44. Quan el 1819 Ramon M. Sala, Auditor de Guerra jubilat, signa capítols matrimonials amb la seva esposa M. Antònia Avellà i Navarro (ambdós feia molts anys que eren casats i el 1821 tindrà lloc el matrimoni d'una de les seves filles), aportà en dot 11.250 lliures, la mateixa suma que M. Antònia.

45. Vid. Josep FONTANA, «La fi de l' Antic Règim i la industrialització (1787-1868)», *Història de Catalunya*, Barcelona, 1988, v. V, p. 213-214.

en la actualidad como en lo venidero...».⁴⁶ És possible que els lligams que unien Ramon M. Sala (i consegüentment una part de «la família» Avellà) amb la Cort de Madrid es mantinguessin al llarg del primer terç del segle XIX: el 1814 consta com a membre «del Consejo de Su Majestad, su Auditor de Guerra del Ejército y Principado de Cataluña, Juez de imprenta en el mismo», i el 1835, després de passar un exili d'uns deu anys a França, figura en els protocols notariais del seu cunyat com a «Auditor de Guerra jubilado y Asesor de Marina en la Villa y Corte de Madrid», on va morir el 1839. Aquesta és una de les característiques que més separen el model de família dels Avellà, o d'aliats com els Sala, dels Vives.

5. Els ingressos o rendes de la família, almenys en les dues primeres dècades del segle XIX, no procedeixen fonamentalment de l'agricultura o el comerç (com s'esdevenia en altres famílies de la burgesia barcelonina), sinó de la burocràcia de l'Estat (Secretaria i Notaria oficial de la Taula de Comuns Dipòsits, Audiència i Auditoria de Guerra de Catalunya, «Chancillería» de Valladolid, etc.). Aquesta dependència bàsica (per bé que diversa) dels Avellà respecte de l'administració de l'Estat (un Estat fermament aliat amb l'Església Catòlica) la convertí en especialment sensible als trastorns polítics esdevinguts durant la crisi de l'Antic Règim. En canvi, la família Vives, que no deixa de tenir vinculacions amb l'administració pública,⁴⁷ sembla menys afectada pels mateixos esdeveniments, potser perquè el món judicial, a uns determinats nivells o esferes, és poc alterat per les reformes.⁴⁸

46. Això s'escripturava el mes de desembre a Barcelona. Però tres mesos abans, des del Palau de Sant Ildefons, la mare de l'esmentada senyora, que era Dama d'Honor de la Reina, havia revocat totalment «por justas causas» el poder general que el seu espòs, el Baró de Sant Lluís, havia atorgat a favor de D. Manel Epifani de Fortuny, oïdor de la Reial Audiència de Barcelona, i de D. Francesc Feu per a «la Admon [Administración] régimen y Gobierno» dels béns de la família. La baronessa, convertida pel seu marit en «Administradora» formal d'aquests béns, simplement havia efectuat, per raons que ignoro, una substitució de procuradors; però, curiosament, tots eren catalans, concretament barcelonins (AHPB, notari Josep Feliu AVELLÀ I NAVARRO, 1804, f. 313-316). Potser no estarà de més assenyalar que, coetàniament, Feliu Torres i Amat, natural de Sallent (Bages) i canonge de Barcelona, era «abad de San Ildefonso y confesor de Carlos IV» (Jaume CARRERA PUJAL, *Historia Política de Cataluña en el siglo XIX*, Barcelona, 1957, v. II, p. 42).

47. Pere Nolasc Vives ingressà a la Reial Audiència com a advocat el 1818, en fou nomenat Relator el novembre de 1820 i n'ostentà el càrrec fins al gener de 1832 sense interrupció (A. PALOMEQUE TORRES, *op. cit.*, p. 193). El seu pare també havia estat advocat de l'Audiència, com ja s'ha dit.

48. Em sembla significatiu que l'Audiència tingués un mateix Regent, López de Vinuesa, abans, durant i després del Trienni Liberal.

Però cal aturar-se una mica en les estratègies polítiques de la família Avellà. Sobretot cal destacar que, com altres famílies de la burgesia, davant les crisis polítiques greus del primer terç del segle XIX, no reacciona posant tots els seus membres en un sol bàndol, sinó que, per a equilibrar riscos, en col·loca en diverses faccions, de vegades antagòniques.⁴⁹

Hom ha assenyalat una estreta associació política entre el canonge Pere Josep Avellà i l'advocat de l'Audiència Ramon Maria Sala durant la Guerra del Francès.⁵⁰ No menys sòlid fou el nexa entre Pere Josep i el seu germà Josep Feliu: aquest, que va romandre a Barcelona sota l'ocupació (encara que amb força llibertat de moviments), no només es féu càrrec de tots els assumptes del seu germà a la capital, sinó que també serví d'enllaç entre, per un cantó, el capítol de canonges de la Catedral (governat pel vicari general «col·laboracionista» Francesc de Sants) i, per l'altre, els canonges que, com el seu germà, havien fugit de Barcelona i s'havien establert durant uns anys a la ciutat de Tarragona.⁵¹ Sens dubte fou una política de doble joc, de la qual no manquen exemples dins i fora de Barcelona.⁵²

La primera restauració absolutista s'esdevé trobant Ramon M. Sala en una posició de força: Auditor de Guerra el 1814, a les seves mans té la gestió judicial de bona part de les «purificacions» (depuracions) barcelonines. Però si la seva decisió d'entrar com a síndic personer de l'Ajuntament de Barcelona el 1817⁵³ semblaria apuntar a un reforçament del seu compromís amb el règim absolutista, la seva coetània participació en la xarxa civil de

49. Sobre aquest tema, *vid.* Eliseu TOSCAS I SANTAMANS, «Elements de continuïtat política local a la Barcelona del primer terç del segle XIX», *Afers*, 15 (1993), p. 172-173.

50. Entre d'altres coses, ambdós foren empresonats pel capità general Marquès de Campoverde el 1811, en el marc de les tensions existents a l'interior de la Junta de Catalunya, organisme que –com se sap– tractava de resistir l'ocupació francesa (A. GIL NOVALES, *op. cit.*, p. 598-599). D'altra banda, el 1801 Josep Feliu Avellà registrava en els seus protocols que Ramon M. Sala era soci de la «Sociedad de Amigos del País» des del 26 d'octubre de 1799, membre de l'«Academia de Ciencias Naturales y Artes de Barcelona» des del 29 de novembre de 1798 i advocat habilitat de l'Audiència de Catalunya des del 28 de juny de 1799. El perfil sembla correspondre al d'un burgès il·lustrat, caracterització que el seu cunyat, el canonge Avellà, devia compartir.

51. El fenomen és clarament perceptible en els protocols notorials de Josep Feliu Avellà i Navarro corresponents al període considerat.

52. Per exemple, a Sarrià l'arquitecte Miquel Giralt i Monràs mantenia contactes simultàniament amb els guerrillers i amb els caps militars francesos instal·lats a la localitat (*vid.* Eliseu TOSCAS I SANTAMANS, *Estat i poders locals...*, *op. cit.*).

53. *Vid.* Eliseu TOSCAS I SANTAMANS, *op. cit.* (1993), p. 172.

la conspiració del tinent general Luis Lacy⁵⁴ indica que llavors podia ser perfectament compatible la detenció d'un càrrec polític absolutista amb el suport a la reforma liberal. Ramon M. Sala segueix essent síndic el 1818, any en què la seva sogra afirma davant notari: «he pensado á solicitud [...] de mi hijo [Josep Feliu Avellà], dar facultad á mi hija Dª Maria Antonia Avellà de Sala, para que por medio de su actual Esposo [Ramon M. Sala] pueda del día de hoy [26 d'octubre] en adelante instar promover é instaurar qualesquiera derechos y acciones que se haian instado y puedan instarse que compitiesen á mi Diffto [Difunto] Marido [...] de la Casa y Manso Valls de la casa Nova sita en Sn Celoni que hasta ahora no he dado á ninguno...».⁵⁵ Així doncs, la família Avellà diposita una estimable confiança en Ramon M. Sala. I en el terreny de les actituds polítiques, res no indica que la família es trobi dividida.

De fet, l'adveniment del Trienni no fou acollit amb hostilitat, ni tan sols per part de qui, a la llum de la història posterior, més podríem sospitar, és a dir, el canonge Pere Josep Avellà.⁵⁶ En realitat, encapçalà el canvi polític de març de 1820, juntament amb altres autoritats civils i militars de Barcelona.⁵⁷ Val la pena de recordar-ho perquè la freqüent caracterització d'aquest canonge com a «reaccionari» (atesos els seus conflictes amb el poder polític liberal durant el Trienni, les dues «deportacions» de què llavors fou objecte i, sobretot, el seu paper durant la Dècada Ominosa) no ser-

54. Vid. Josep FONTANA, *La quiebra de la monarquía absoluta 1814-1820*, Barcelona, 1974, p. 245-246.

55. AHPB, notari Josep Anton CATÀ I PALAHÍ, 1818, f. 307. Donen suport a la decisió de la mare tots els germans, encara que Pere Josep no és present a la reunió (de fet, la mare solia mantenir amb ell un tracte a part). El document prova, una vegada més, que estem davant un concepte de família que va més enllà del grup domèstic coresident. En realitat, cada nucli conjugal concret no actua aïllat, sinó dins d'una complexa xarxa familiar i social que genera cooperació interna però també jerarquies. En aquest sentit, és evident el predomini del tronc, representat per la vídua, sobre els altres nuclis.

56. El 1818 constava oficialment com «Pbro [Presbítero] Dr [Doctor] en derecho Canónico de la Sta Iglesia Cathedral, Arcediano del Vallés, Juez Subdelegado de la Sta Cruzada, Juez Comisario del Breve Apostólico de este Principado y provisor Vicario General y Oficial de este Obispado» (AHPB, notari Josep Anton CATÀ I PALAHÍ, 1818, f. 287). Coetàniament era també prefecte de la Congregació de la Bona Mort i conciliari primer de la «Junta reservada de la ilustre y venerable congregacion de Jesús», ambdues de Barcelona (DB, 17-III-1818).

57. Vid. J. SARRION, *La Diputació de Catalunya sota la Constitució de Cadis (1812-1814 i 1820-1822)*, Barcelona, 1992, p. 133-134.

veix per a qualificar tota la seva trajectòria. A més, a les dades anteriors, se n'hi poden afegir dues més: (a) en contrast amb l'actitud refractària d'altres membres de l'alt clergat, «predicà en l'ofici solemne a la Catedral amb motiu del jurament de la Constitució», i no de manera forçada, i (b) després de la seva primera separació oficial del govern de la diòcesi el 1821, «en esclatar el maig la revolta, signà una circular als rectors exhortant-los que no volguessin defensar la religió amb les armes i condemnant que s'aprofitessin les desgràcies naturals (pesta, secada) per a atacar el règim». ⁵⁸ Em sembla que a l'hora de valorar les actituds polítiques de l'alt clergat (i dels grups dominants en general), no s'ha de tenir en compte només la ideologia, sinó també els imperatius de poder. ⁵⁹ D'altra banda, la trajectòria del canonge Avellà guarda evidents paral·lelismes amb les de Joan Vila i Galí, hisendat de Vidrà, al Ripollès, o Francesc de Veyan, bisbe de Vic. ⁶⁰ Però tornem al cunyat del canonge Avellà, amb el qual entraria en conflicte polític en el curs del Trienni.

Ramon M. Sala no només va romandre a Barcelona des del canvi de règim de març del 1820, sinó que hi desplegà aviat una gens menyspreable activitat política, especialment durant la fase «exaltada». ⁶¹ Així, el 1822 és comandant del vuitè batalló de la Milícia Nacional i, entre el gener i l'agost del 1823, amb els Cent Mil Fills de Sant Lluís acostant-se a Barcelona, esdevingué alcalde primer de la ciutat. ⁶² Essent alcalde, «l'Ajuntament acordà que a les portes de les parròquies es possessin làpides amb els articles de la Constitució que fessin referència a la Constitució de l'Estat. El mes de març s'ordenà que es traguessin les capelletes amb sants que es trobessin a les façanes de les cases», també es va destruir part del convent de

58. Vid. G. FELIU, *op. cit.*, p. 133-134 i 135, respectivament.

59. L'alt clergat de Barcelona mai no col·locà en un sol bàndol tots els seus representants, ni durant la Guerra del Francès, ni durant el Trienni, ni a la Dècada Ominosa, ni tampoc durant la reforma liberal reiniciada els anys 1830: sembla produir-se sempre una diversificació en tres actituds. Però ara no ve al cas analitzar el fenomen.

60. Vid. I. TERRADAS, *El Cavaller de Vidrà...*, *op. cit.*, p.313-315.

61. Però el 1821, en un judici de conciliació, exercí d'«hombre bueno» del gran comerciant Joan Reinald quan aquest era –com el 1820– regidor degà de l'Ajuntament de Barcelona.

62. En el marc del seu mandat com a alcalde, va ser també Jutge interí de primera instància i, almenys el febrer, «gefe de la cuarta brigada» de milicians (el mateix mes també consta com a «comandante del 8º batallón de la milicia nacional local de Barcelona» i com a «individuo de varias sociedades literarias»).

Santa Caterina, la parròquia de Sant Jaume, etc.⁶³ A més, un gendre de Ramon M. Sala, el corredor de canvis Pere Tell, comprà béns eclesiàstics desamortitzats per valor de 453.882 rals,⁶⁴ i és molt probable que li facilités les coses, no només el seu parentiu amb Ramon M. Sala, sinó també el d'aquest amb Joaquim M. Sala (germà de Ramon M.), que era «Oficial del Crédito Público».⁶⁵ Tots aquests esdeveniments dividiren profundament la família Avellà.

Tanmateix l'ajuntament que presidia Ramon M. Sala va caure abans de complir l'any reglamentari. No són gaire conegudes les causes d'aquesta caiguda, que afectà uns consellers i d'altres no (alguns continuaren en el següent).⁶⁶ Ara bé, per tal de justificar la proscripció dels afectats, poc temps després de la suspensió, el *Diario de Barcelona* publicava un escrit en el qual, reflexionant sobre la moralitat dels deportats, un autor que signava com «El hijo de mujer» es preguntava si era veritat que Ramon M. havia «empuñado la vara de la justicia en tiempo del despotismo mediante el empleo de auditor, y [se había] acostumbrado á hacer gemir en las cárceles de Tarragona á los presos cinco, seis y siete meses sin recibirles declaración ni decirles palabra alguna á pesar de sus continuos clamores...».⁶⁷ Però aquest tipus de crítica (que posa en dubte el seu caràcter de «patriota», tot recordant els compromisos de Sala amb l'absolutisme) no era nou, ja que hom li havia adreçat quelcom semblant, però més mordaç, des d'un altre periòdic, el *Diario de la Ciudad de Barcelona*, l'any anterior. Entre d'altres coses, un autor que signava amb inicials, manifestava: «...Don Ramon María fue suspendido de su empleo de auditor de orden de la regencia constitucional del reino de 10 de agosto de 1813 por el término de un año por el crimen en que incurrió en el asunto de que trata la misma real

63. Vid. Àngels SOLA, «La desamortització del Trienni a Barcelona i el seu Pla», *Estudios históricos y documentos de los archivos de protocolos* (Barcelona), IV (1974), p. 372-373. He de precisar que a la parròquia de Sant Jaume (molt vinculada a la de Sarrià, com ja s'ha dit) se celebraven aniversaris per diversos Avellà.

64. A. SOLA, *op. cit.* (1974), p. 393-394.

65. I ho tornaria a ser els anys 1830, durant la desamortització de Mendizábal.

66. Segons G. Feliu, per oposar-se radicalment a la rendició de la ciutat «foren fets presoners i embarcats els alcaldes primer, tercer i cinquè, Ramon M. Sala, Antoni Rodon i Francesc Raüll, Antoni Guillén de Mazón, capellà i redactor de l'«Indicador», el procurador Miquel Comellas, el tinent coronel Joan Roth i el regidor Novell; en definitiva, la plana major dels comuneros...» (G. FELIU, *op. cit.*, p. 66; el subratllat és de l'autor).

67. DB, 31-VIII-1823.

órden; y no obstante de que en 28 de mayo de 1814 en que entró á Barcelona no había finido el término de su castigo, ejercía dicho empleo sin duda porque había caído dicha regencia en virtud del execrable decreto de 4 de mayo del rey *absoluto*. Fue personero [és a dir, síndic personer] de esta ciudad por dos años consecutivos [es refereix als anys 1817 i 1818] *contra ley* á despecho del acuerdo y apoyado por el general Castaños [és a dir, el capità general]. No obstante de ser *gorro* [patriota?] como se supone, el pueblo no le ha elegido para diputado ni consejal. El general Castaños quitó al auditor, don Antonio Abadal la asesoría de las Rondas volantes extraordinarias que siempre había estado unida á la auditoría, para procurar esta pingüe renta á don Maria Sala...». ⁶⁸

Sigui com vulgui, el 1824 i 1825 (quan Pere Josep Avellà tornava a ser vicari general, sense que l'afectessin el seu enorme poder ni el recent passat anticlerical del seus cunyats Sala, ni el del seu nebot Tell), Ramon M. és anatematitzat per nombrosos clergues i és reclamat en diverses ocasions, a través del *Diario de Barcelona*, per un auditor de guerra, i el 1830 per un fiscal militar que el considerava, juntament amb altres, un «conspirador». Aquesta persecució contrasta amb la relativa tolerància de què disfrutaren, sota la mateixa Dècada Ominosa, altres polítics de la ciutat que jugaren clarament la carta liberal durant el Trienni. ⁶⁹ Ramon M. Sala va

68. *Diario de la Ciudad de Barcelona*, 31-VIII-1822. Els subratllats són de l'autor, qui amb el seu «comunicado» tractava d'efectuar explícitament la rèplica d'una semblança laudatòria sobre el personatge publicada pel periòdic «La Voz del Pueblo», núm. 26, que no he pogut localitzar. Puc corroborar allò que assenyala l'autor pel que fa a dates i noms, però la meua informació sobre aquesta intrahistòria és limitada: ignoro especialment en què consistí «el crimen» de què se l'acusa, el grau de versemblança de la seva associació –jutjada profitosa– amb el capità general Castaños i si fou extralegal la seva forma d'accedir als càrrecs de diputat i d'alcalde (en tot cas, és sorprenent que sense haver estat membre de l'ajuntament el 1820-22, el 1823 sigui elegit no ja regidor sinó directament alcalde). No hi ha dubte, però, que essencialment se l'acusa de doble joc, tant el 1822 com el 1823. Tanmateix aquest doble joc, de confirmar-se, ¿no seria una estratègia de la família, que ja comptava amb experiències anteriors? ¿Fins a quin punt no seria fruit de la dependència econòmica de Ramon M. respecte de la burocràcia de l'Estat?

69. Entre els consellers del Trienni que romangueren a la ciutat hi havia, per exemple, l'advocat Bru Petrus, el (futur) arquitecte Francesc Renart i Arús, el gran comerciant Ramon Maresch i Ros, els nobles Baró de Maldà, comte de Santa Coloma, Josep Marià de Cabanes o Francesc de Casanova. Però el 1826, segons els Acords Municipals, el noble Josep Marià de Cabanes, que havia ocupat càrrecs a l'Ajuntament en la primera restauració absolutista i en el Trienni, intentà tornar a exercir de «regidor perpetuo», amb el ple suport del capità general i prèvia purificació per l'Audiència. Davant d'això, la major part del consistori barceloní refusà

viure exiliat i allunyat de la seva família a França (Perpinyà, Marsella i sobretot París) el 1824-32. La seva esposa havia mort entre 1818 i 1821 i el seu pare el 1824; restaven a Barcelona sobretot els seus fills Xaviera, Antònia, Eulària, Carlota i Ramon, denominat familiarment «Ramonet». D'aquests en tingué cura, per una banda, el seu fidel gendre Pere Tell, que va servir constantment d'enllaç entre Ramon M. i la família i s'encarregà de tots els afers que vinculaven l'exiliat amb la ciutat;⁷⁰ per una altra banda, Josep Feliu Avellà i Navarro. Aquest, que no tingué fills de cap dels seus dos matrimonis, dedicà especial atenció als seus nebots, però s'ocupà particularment de «Ramonet», és a dir, Ramon Sala i Avellà. Fou precisament ell qui serví per a reforçar els lligams de la família Avellà amb la família Vives: es casaria, com ja s'ha dit, amb una germanastra de Pere Nolasc Vives i, com ell, seria fet marmessor per Josep Feliu Avellà i Navarro.⁷¹ Cal, doncs, centrar ara l'atenció en aquest personatge.

Genuí representant del tronc de la família Avellà (heretà del seu pare tant la professió de notari com els càrrecs de secretari i notari oficial de la

el seu retorn, tal i com succeí amb els altres «regidores perpetuos» que es manifestaren liberals al Trienni i que intentaren llur reingrés durant la Dècada Ominosa. La facció més absolutista de la noblesa barcelonina (i particularment el Marquès de Sentmenat, gran propietari de Sarrià) imposà la seva voluntat al mateix capità general de no admetre Cabanes, qui restà exclòs de l'Ajuntament fins al febrer de 1833 (quan es forma un consistori de «transició»). Aquests comportaments revelen les diferències polítiques existents a l'interior de la noblesa i els grans comerciants de Barcelona; pel que fa a l'episodi polític de 1826, mostra el pes extraordinari dels grups dominants locals i regionals sobre les estructures de l'Estat.

70. Pere Tell exercí d'«encargado General» de Ramon M. Sala entre l'agost del 1823 i el gener del 1834. Segons la comptabilitat que protocolitzà Josep Feliu Avellà, Ramon M. Sala va rebre 5.888 lliures (en números rodons) entre 1824 i 1833, distribuïdes així: 375 lliures anuals de 1824 a 1829, el 1830 (coincidint amb la Revolució de Juliol a França) 1.018 lliures, 413 el 1831, 678 el 1832 i 1.529 el 1833. No es precisa l'origen dels diners (¿la família Avellà?). Però cal afegir que també ajudaren Ramon M. els grans comerciants barcelonins Larrard, que tenien negocis a Madrid, i una família francesa, els Durand. En tot cas, Pere Tell, que era liberal-progressista, es trobava en una configuració curiosa, tal com es desprèn del seu testament de 1836: designà marmessors tant l'«oncle» Josep Feliu Avellà (que era carlí) com el gran comerciant Pere Gil (que era liberal-progressista), a més de l'esposa i un altre amic íntim (AHPB, notari Constantí GIBERT, 1836, f. 15-16). Ens trobem, doncs, novament amb la diversificació política dins la família, encabint opcions contraposades.

71. Josep Feliu, el 1850, considerava que Ramon Sala i Avellà era un cunyat seu, a més de nebot, quan en realitat era cunyat de la seva esposa. Però aquesta consideració posa de manifest els estrets lligams amb els Vives i, una vegada més, corrobora la concepció de família àmplia, integradora d'aliats, que tenia Josep Feliu Avellà.

Taula de Canvis de Barcelona),⁷² Josep Feliu Avellà desenvolupà al llarg del primer terç del segle XIX una estratègia precisa: mantenir-se sempre en les proximitats dels vèrtexs del poder polític i ideològic de la ciutat, però sense accedir mai a càrrecs públics, i això gràcies a una activitat tothora «administrativa». Aquesta «estratègia de la discreció» li va permetre de sortejar obstacles importants (especialment els dos canvis polítics cap al liberalisme produïts al primer terç del Vuit-cents), però també li facilità la salvaguarda de la unitat de la família;⁷³ mantenir i àdhuc augmentar el patrimoni heretat;⁷⁴ esdevenir un dels contribuents més importants de Barcelona (com ja s'ha dit), o assolir el pes polític suficient per participar en la formació del consell municipal de transició cap al liberalisme de 1833.⁷⁵ ¿En què consistia la seva activitat «administrativa»?

Josep Feliu Avellà fou sobretot un secretari, un polifacètic secretari: *de facto*, del seu germà canonge, mentre visqué a Barcelona; formalment, de la Taula de Canvis tant com del Col·legi de Notaris sense solució de con-

72. La secretaria de la Taula implicava una relació força freqüent amb l'Ajuntament de la ciutat.

73. Josep Feliu assumí la funció de la mare –i abans del pare– en el sentit de mantenir units els diferents nuclis Avellà sota el predomini del tronc: ho prova clarament el fet que, a partir de la reforma liberal dels anys 1830, segueix essent el notari que porta els assumptes relacionats amb el seu cunyat Ramon M. Sala (per bé que sempre sense la seva presència) o del seu «nebot» Pere Tell, i llurs descendents. En realitat, funciona sempre una mena de «pacte de família» per sobre de les diferències polítiques. Això em porta a pensar que potser l'ordre causal fou l'invers: resulta versemblant la hipòtesi que la necessitat de mantenir unida la família (els seus diferents nuclis conjugals) fos la causa principal de la seva estratègia de no assumir càrrecs públics, la qual cosa no li devia resultar fàcil, ateses les seves conviccions i la forta politització de l'època.

74. Això és el que sembla desprendre's de la comparació dels béns de 1818 (escriptura de repartiment a càrrec de la mare) amb el seu inventari post-mortem de 1850, fet pel notari Pere González Govern.

75. Fou un dels 22 electors que junt amb 22 membres del consistori «absolutista» elegiren, per llei, el nou Ajuntament. Els altres electors, majoritàriament nobles i grans comerciants, foren els següents: el comte de Santa Coloma, el marquès de Palmerola, el marquès de Puertonuevo, el baró de Maldà, el baró de Beniparrell, el marquès de Monistrol, Magí de Vilallonga, Pau de Gomis, Erasme de Janer i Gònima, Francesc de Milans, Ramon de Bacardí, Antoni Nadal, Rafel Valldejuli, Josep Castanyer, Miquel Elias, Josep Ribas, Isidre Inglada, Joan Francesc Piferrer, Francesc Tusquets, el baró de Vilagaya i Epifani de Fortuny. Aquesta llista hauria de ser objecte d'un estudi sociològic que precisés grups i faccions, però cau fora dels objectius d'aquest treball.

tinuïtat entre 1800 i 1833;⁷⁶ de la congregació de la Bona Mort (de la qual era prefecte el seu germà canonge), almenys el 1815-1820; de l'obra de l'església parroquial de Sant Jaume, si més no el 1824-42.⁷⁷ Convindria conèixer la funció social dins la ciutat d'aquestes instàncies (i del mateix exercici de la notaria), cosa que cau fora dels objectius d'aquest treball. Però no hi ha dubte que Josep Feliu, amb la seva activitat «administrativa», tenia al seu abast informació privilegiada en matèria econòmica, moral, religiosa, jurídica, social i política. ¿Cal pensar que la posició resultant no la utilitzà en les lluites pel poder d'aquells anys?

Alguns detalls de la història de la parròquia de Sarrià a l'inici de la primera guerra carlina apunten en aquesta direcció. Vers el 1834 el rector, Joaquim Morist i Sala, no era un desconegut per a Josep Feliu Avellà: actuà com a representant del rector, momentàniament «ausent», en una acta notarial del 20 de juliol feta pel mateix Avellà per la qual el mestre de cases sarrianenc Artur Barceló (fill de la majordona d'aquell) creava un censal a la rectoria de Sarrià de 112 lliures 10 sous i pensió 3 lliures 7 sous i 6 diners. Dinou dies enrere, l'anterior rector, Francesc Collell (que era o estava a punt de ser canonge de la catedral de Girona), havia lliurat la mateixa quantitat a la parròquia, procedent del mateix censal lluit, formalitzant-ne el lliurament mitjançant una escriptura que féu també Avellà. Cal dir que Collell, molt vinculat a Barcelona,⁷⁸ havia estat rector de Sarrià des del 1817 fins al 1833, amb la sola interrupció de la seva deportació a Mallorca –juntament amb molts altres «reaccionaris»– el 1822-23, en què fou substituït per Joaquim Morist. Morist, vicari de la parròquia si més no el 1821 i 1822, significava políticament una continuïtat amb Collell, tant llavors com el 1833: poc temps després de fer-se càrrec novament de la rectoria, nomenà

76. De la Taula ho era des del 1795 i fins al 1834, si més no (*vid.* Eliseu TOSCAS I SANTAMANS, *op. cit.* (1993), p. 172-173).

77. En relació amb Sant Jaume, convé recordar la forta vinculació dels Avellà amb aquesta parròquia. Josep Feliu la ratificà el 1850 fent un dels nou marmessors del seu testament el «Rdo. Procurador de herencias más antiguo de la Comunidad de la Ygla. de S. Jaime». Tanmateix, convé no oblidar que el seu cunyat Pere Nolasc Vives en fou obrer en diverses ocasions. Finalment, recordem que la parròquia de Sant Jaume era, de les quinze de Barcelona, la més lligada a Sarrià.

78. Segons el DB, el 1808-1809, si més no, fou vicari de la parroquial de Sant Jaume (on féu la presentació de benefici sota la invocació de Nostra Senyora de l'Esperança, escripturada pel notari Avellà); el 1811-1813, si més no, fou ecònom de la parroquial de Sant Pere de les Puel·les (segons el mateix notari Avellà); el 1815 consta al Brusí com a doctor i prevere beneficiat de la parroquial de Sant Jaume.

apoderat seu l'espardenyer Pere Turent (també davant el notari Avellà), com ho havia fet en diverses ocasions Collell en la Dècada Ominosa.⁷⁹ Però l'octubre de 1834, tres mesos després de fer-se l'intercanvi de censals creats a la rectoria amb tots els seus protagonistes vinculats a l'Església, Artur Barceló i altres capitosts carlins de la localitat foren acusats per un fiscal militar d'efectuar una conspiració a Sarrià mateix.⁸⁰ I vers el 1837 el mateix rector Morist marxaria «á la facción». Tres anys més tard, acabada la guerra carlina, l'anònim autor que dedicava un poema satíric a Josep Feliu Avellà, escrivia des de les pàgines d'*El Constitucional*: «La autoridad eclesiástica [...] no sólo no trata de destituir, como debiera hacerlo, antes bien coloca al frente de algunas parroquias á ciertos sacerdotes cuyo carlismo no es ya un problema. Díganlo Sarriá, santa Mónica, san Agustín, san Miguel Arcángel, y otras, y otras...» I responsabilitzava de la situació Josep Feliu Avellà i la seva «camarilla».⁸¹

Mentrestant, què passava amb Pere Nolasc Vives? Ignoro les seves vicissituds en aquells moments.⁸² Però no manquen vinculacions entre Pere Nolasc i el Sarrià «absolutista» en el primer terç del segle XIX. Així, quan l'octubre de 1823 Margarida Sala i Blanc, tia de Joaquim Morist i Sala, féu el seu testament davant el notari Josep Feliu Avellà, un dels dos testimonis expressament pregats per la testadora fou Pere Nolasc. En aquell testament, Margarida designava hereu (a més de marmessor) el seu nebot Joaquim Morist. Però aquest, tal com he dit al començament, en la seva darrera voluntat de 1863, quaranta anys després, anà més enllà: nomenà primer marmessor Pere Nolasc Vives. Tot indica, doncs, que els lligams de solidaritat establerts entre grups «absolutistes» de Sarrià i de Barcelona, en el

79. Pere Turent fou l'home de palla més important que tingué a l'ajuntament el rector Collell. Cal dir que Pere Turent és l'únic conseller municipal que ocupà càrrecs (sempre rellevants) en la primera restauració absolutista (fou síndic personer el 1817), en el Trienni Liberal (síndic procurador el 1822) i en la segona restauració absolutista (batlle en una part del 1823 i el 1827). El seu únic fill, el negociant Ignasi Turent i Tataret, que també era procurador del rector Collell (a més de sergent dels Voluntaris Reialistes), fou secretari municipal durant una part del 1827 (coincidint que el seu pare era batlle) i el 1828-1833.

80. *Boletín Oficial de la Provincia de Barcelona*, 11-XII-1834.

81. *El Constitucional*, 4-X-1840. He d'advertir que el responsable de la parròquia de Sarrià al qual s'al·ludeix (es tracta de l'ecònom Còsme Rovira) era efectivament carlí. Tanmateix, convé tenir present que, fora de Sarrià, les altres parròquies esmentades eren de Barcelona.

82. L'únic que sé és que el 1839 era obrer de la parròquia de Sant Jaume de Barcelona.

primer terç del segle XIX, es mantingueren –si és que no es reforçaren– en el segon terç de la mateixa centúria.

Conclusions

Amb l'estudi del que he anomenat la «connexió Vives» m'he centrat menys en l'anàlisi de les relacions entre l'advocat barceloní i el món polític local de Sarrià que en la *xarxa social* que hi havia darrere d'aquell i que feia possible la seva connexió política amb el municipi més carlí del Pla de Barcelona. He tractat de reconstruir ponts entre el món polític del municipi satèl·lit i el de la capital allà on era més fàcil veure separacions i dualismes (camp/ciutat, carlisme/liberalisme, etc.). He prestat atenció a la Barcelona de Sarrià, és a dir, la Barcelona que no quadra amb l'estereotip de ciutat proverbialment liberal i que, per contra, mostra un caire conservador, semblant a la «vila dels convents». He estudiat, sobretot, les estructures d'una comunicació social més que no pas la comunicació mateixa. Tot i això, cal retenir alguns punts importants.

La connexió que estableix Vives a mitjan segle XIX comunica el rector i una part dels grups dominants de Sarrià amb una facció dels poders locals de la capital. No és una connexió basada en el parentiu, el veïnatge o la clientela: Vives no té parents, residència ni béns immobles a Sarrià, si més no a mitjan Vuit-cents. El mateix s'esdevé amb la configuració barcelonina en què es troba immers: les famílies Avellà i Bertran, principalment. Es tracta de famílies situades en el vèrtex de la piràmide social de Barcelona, famílies riques que ocupen càrrecs importants a l'Administració pública i a l'Església i que estan en contacte directe amb l'esfera del poder central i amb els afers «nacionals»; en definitiva, un món molt diferent del de Sarrià. Alhora, Pere Nolasc Vives gaudeix d'un estatus socio-econòmic més semblant al dels grups dominants del «poble» que al dels de la capital: si se'n troba al vèrtex és sobretot a causa del seu prestigi. Es tracta d'un personatge reconegut dins dels medis conservadors de Barcelona com a mitjancer entre grups dominants urbans i entre aquests i l'«exterior», i, pel que fa al cas, posa en relació dos àmbits territorials diversos (la capital i Sarrià) sobre la base del prestigi de què gaudeix a l'un i a l'altre.

Però, per bé que la «connexió Vives» l'he contemplada des dels dos costats, el tractament ha estat molt desigual: la visió des de Sarrià és força menys aprofundida que la visió des de Barcelona. Des del cantó de Sarrià, la connexió Vives mostra els elements següents: (a) dos rectors –precisa-

ment els més importants— que procedeixen de Barcelona i mantenen lligams amb la capital; (b) relacions inter-eclesiàstiques estretes amb la ciutat (particularment amb una determinada parròquia: la de Sant Jaume); (c) puixants constructors amb poder polític local sota el «moderantisme» que tenien interessos i clients a Barcelona (entre els quals Pere Nolasc); (d) la família d'un rector (J. Morist) amb molt bones relacions amb una família benestant barcelonina (els Vives), freqüentant un important notari (Josep Feliu Avellà), i, finalment, (e) un carlisme que connecta (en part a través de canals eclesiàstics) amb un sector dels grups dominants de la capital, un sector que havia estat antiliberal en el primer terç del segle.

Precisament, la «connexió Vives», vista des de Barcelona, mostra una configuració endogàmica de famílies burgeses (però no de les més riques), de la qual són destacables alguns trets: (1) una concepció àmplia de família que va més enllà dels membres coresidents i consanguinis i que engloba els aliats; (2) una diversificació sòcio-professional dels seus integrants, on no solen mancar eclesiàstics ni doctors en lleis; (3) lligams matrimonials amb famílies que poden no tenir el mateix nivell econòmic, però sí un estatus social a la seva alçada; (4) nexes d'unió més o menys directes amb l'esfera del poder central i dels afers «nacionals», i (5) una estratègia davant les crisis polítiques greus consistent a col·locar membres en les diferents faccions per tal d'equilibrar riscos. És significatiu, en aquest sentit, el cas dels Avellà.

Les trajectòries polítiques dels representants masculins d'aquesta família no són homogènies ni lineals. Per exemple, el canonge Avellà i el seu cunyat, l'advocat Sala, partint d'una associació força estreta durant la Guerra del Francès i fins al Trienni Constitucional, se separen (com tants d'altres) en el curs d'aquest i al compàs de les mesures anticlericals que s'hi adopten. Des de llavors, Pere Josep Avellà militarà en la «reacció» i Ramon Maria Sala en el camp liberal, però mentre el primer romandrà a Barcelona fent un paper destacat en la segona restauració absolutista que el catapultarà al Vaticà, el segon, derrotat —junt amb altres— no només pels Cent Mil Fills de Sant Lluís sinó també per una part dels seus correligionaris, s'exiliarà a França i tornarà a Espanya (però no a Barcelona) a cavall de la nova onada de reformes liberals dels anys 1830, essent rehabilitat com a auditor de guerra jubilat i aconseguint una plaça en l'alta burocràcia de l'Estat com a «Asesor de Marina» a Madrid. Mentrestant, el fill gran de la família Avellà desenvoluparà una estratègia molt diferent: mantenir-se sempre en les proximitats de les esferes públiques de poder (gràcies a la seva activitat «administrativa») però sense participar-hi mai, al contrari del seu

germà i el seu cunyat. La professió i els càrrecs oficials heretats del pare, la vinculació estreta amb el seu germà canonge i amb l'Església, la seva forta inserció en la xarxa associativa urbana, el seu enllaç matrimonial amb una família (els Vives) ben relacionada dins la noblesa titulada, la possessió d'informació privilegiada, són factors que contribuiran a mantenir inalterat el seu prestigi en conjuntures en principi «delicades» per a la família (com, per exemple, l'adveniment de la Dècada Ominosa, amb el record del cunyat Sala a les seves espatlles) i a augmentar el seu estatus, coronat per l'ennobliment durant la Dècada Moderada.

Precisament aquesta Dècada, que reacciona políticament contra les experiències de 1840-43, marca l'inici de la recuperació eclesiàstica a Barcelona, en plena industrialització, no sense que les posicions de poder local assolides per la burgesia carlina no hi hagin ajudat. Pere Nolasc Vives assoleix el seu primer càrrec municipal el 1846 i és designat síndic unànimement pels consellers elegits per sufragi censatari. Els germans Bertran i Ros, estretament vinculats a Vives, aconseguen una concentració de poder (econòmic, polític i ideològic) dins la ciutat comparable al de la família Avellà durant la primera restauració absolutista. Però, segons tots els indicis, per als Bertran és una experiència nova, lligada a un ascens social, mentre que els Avellà de la Dècada Moderada no són comparables als del començament de segle. Això indica que hi ha hagut recomposició de poder a l'interior dels grups dominants, no permanència. Tot i que la sociologia de l'Ajuntament durant la Dècada Moderada s'assembla més a la vigent sota la Dècada Ominosa que no pas a la dels períodes liberals pròpiament dits, i malgrat que determinades famílies de consellers de la Dècada Ominosa (Marquès de Castellòsrius, Castanyer, Carcer, Rocabrúna i poques més) repeteixen mandat en la Dècada Moderada, aquesta no és pas una reedició d'aquella: entre d'altres coses, ha variat la correlació local de forces (contra el que passava aleshores, ara hom dóna majoritàriament suport a l'Estat liberal) fent que sigui inimaginable, com s'esdevingué a la Dècada Ominosa, la no admissió en el consell municipal de la major part dels nobles que, havent estat consellers el 1814-20, ocuparen càrrecs durant el Trienni liberal. En canvi, es registra una revifalla del carlisme, no en el sentit d'imposar-se, sinó en el de guanyar posicions, si més no a les altes esferes de la capital. I és en aquest context que s'explica la connexió Vives de mitjan segle XIX, que no és sinó un element més dels lligams de solidaritat existents entre grups dominants conservadors de Sarrià i de Barcelona sota un Estat liberal que mostra notables limitacions.